

Anna Gralewska

Sąsiedztwo jako dynamiczna struktura społeczno-przestrzenna.

Kształtowanie się relacji współzamieszkiwania na przykładzie miasta Gdańska.

Słowa kluczowe: geografia społeczno-ekonomiczna, sąsiedztwa wielkomiejskie, sąsiedzkość, struktura społeczno-przestrzenna, delimitacja przestrzenna z wykorzystaniem GIS, Gdańsk

Rozprawa podejmuje problem dynamicznej ewolucji sąsiedztw wielkomiejskich rozumianych jako struktury społeczno-przestrzenne oraz ich znaczenia dla jakości życia mieszkańców dużych miast. Punktem wyjścia była potrzeba ponownego zdefiniowania pojęcia sąsiedztwa w warunkach współczesnych przemian urbanizacyjnych oraz zbadania czynników kształtujących jego charakter i natężenie.

Celem pracy było zbadanie funkcjonowania i dynamiki zmian sąsiedztwa wielkomiejskiego w obliczu nowych form życia miejskiego. Same sąsiedztwa, rozumiane jako struktury społeczno-przestrzenne, stanowią fragment przestrzeni osiedlowej, w którym kształtują się relacje współzamieszkiwania. Ich potencjał pozostaje dziś niewykorzystany wobec braku jednoznacznych ram pojęciowych i badawczych.

Zakres rzeczowy pracy obejmuje analizę współczesnych sąsiedztw wielkomiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem relacji sąsiedzkich kooperacyjnych. Za przyjęciem wielkomiejskiej perspektywy przemawia fakt, że procesy urbanizacyjne i rozwój miast są traktowane za jedne z najważniejszych zjawisk społecznych współczesnego świata, a duże miasta stanowią soczewkę obserwacji zachodzących przemian społecznych.

Zakres przestrzenny pracy ogranicza się do obszaru administracyjnego miasta Gdańska, analizowanego w granicach wyznaczonych osiedli mieszkaniowych. Zakres czasowy pracy obejmuje okres współczesny, ze szczególnym uwzględnieniem danych i materiałów z lat 2015–2025, uzupełnionych o odniesienia retrospektywne tam, gdzie było to niezbędne dla interpretacji wyników.

W pracy przyjęto hipotezę, że sąsiedztwa wielkomiejskie ulegają zmianom w czasie, pozostają wrażliwe na wahania czynników makrospołecznych, a ich charakter zależy od konfiguracji cech osiedli mieszkaniowych oraz działań instytucjonalnych i oddolnych.

Badania empiryczne przeprowadzono na bazie delimitacji 150 gdańskich osiedli mieszkaniowych. W pracy zastosowano podejście mieszane, łączące analizy jakościowe i ilościowe. W części teoretycznej wykorzystano analizę dyskursu oraz krytyczny przegląd literatury, co pozwoliło na redefinicję pojęcia sąsiedztwa wielkomiejskiego. W części empirycznej zastosowano m.in. autorską metodę delimitacji osiedli mieszkaniowych jako jednostek badawczych, analizy statystyczne (analiza klastrowania, korelacje Pearsona), analizy przestrzenne z wykorzystaniem narzędzi GIS oraz badania terenowe i jakościowe. Zastosowane metody umożliwiły operacjonalizację zjawiska sąsiedztwa i jego wielowymiarową weryfikację empiryczną.

Uzyskane wyniki potwierdziły dynamiczny charakter sąsiedztw wielkomiejskich oraz ich zróżnicowaną wrażliwość na czynniki makrospołeczne i lokalne. Wykazano, że natężenie relacji sąsiedzkich różnicuje się w zależności od konfiguracji cech przestrzennych osiedli, takich jak wielofunkcyjność, gęstość zaludnienia

Anna Gralewska

**Sąsiedztwo jako dynamiczna struktura społeczno-przestrzenna.
Kształtowanie się relacji współzamieszkiwania na przykładzie miasta Gdańska.**

---

czy intensywność zabudowy. Analizy potwierdziły również istotną rolę działań instytucjonalnych oraz oddolnych, w tym znaczenie lokalnych liderów, w kształtowaniu relacji solidarnościowych w obrębie sąsiedztw. Przeprowadzona synteza pozwoliła zaproponować ujęcie ewolucji sąsiedztw w kategoriach zróżnicowanych cykli życia i „biorytmów” rozwojowych, wskazując na ich płynny i kontekstowy charakter.

Rozprawa wnosi wkład w dziedzinie geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej na trzech poziomach: konceptualnym: poprzez redefinicję pojęcia sąsiedztwa wielkomiejskiego w ujęciu społeczno-przestrzennym; metodologicznym: poprzez opracowanie autorskiej metody delimitacji osiedli oraz ilościowo-przestrzennego sposobu pomiaru przejawów sąsiedzkości; syntetyczno-modelowym: poprzez propozycję ujęcia ewolucji sąsiedztw w kategoriach zróżnicowanych biorytmów i cykli życia.

Sformułowane wnioski mają znaczenie dla kształtowania polityk miejskich, planowania przestrzennego oraz systemów wsparcia lokalnych społeczności, wskazując na potrzebę elastycznego podejścia do zmiennych i zróżnicowanych struktur sąsiedzkich.

Sąsiedztwo wielkomiejskie jawi się jako struktura dynamiczna i zróżnicowana, której zrozumienie wymaga łączenia perspektywy przestrzennej, relacyjnej i temporalnej. Uzyskane wyniki stanowią punkt wyjścia do dalszych badań nad jego przemianami.